

УДК 340.13 + 004.8
DOI

**ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЛІТИКО-ПРАВОВИХ ДОКТРИН ДЕРЖАВИ І ПРАВА
ПІД ВПЛИВОМ РОЗВИТКУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ЄВРОПЕЙСЬКА
КОНЦЕПЦІЯ ВРЯДУВАННЯ ШТУЧНИМ ІНТЕЛЕКТОМ**

Пікуля Т.О.

**THE TRANSFORMATION OF POLITICAL AND LEGAL DOCTRINES
CONCERNING THE STATE AND LAW IN THE CONTEXT OF ARTIFICIAL
INTELLIGENCE DEVELOPMENT: THE EUROPEAN FRAMEWORK FOR
ARTIFICIAL INTELLIGENCE GOVERNANCE**

Pikulia T.O.

Стаття присвячена аналізу трансформації політико-правових доктрин держави і права під впливом стрімкого розвитку технологій штучного інтелекту (ШІ). У контексті історії політичних і правових учень розглядається еволюція класичних концепцій, таких як теорія суспільного договору Ж.-Ж. Руссо, суверенітету Т. Гоббса та лібералізму Дж. Локка, які традиційно ґрунтувалися на антропоцентричному розумінні влади, держави та права. Розвиток ШІ вводить нові виклики: автономне прийняття рішень алгоритмами в сферах державного управління, правосуддя та публічних послуг, що ставить під сумнів межі делегування влади нелюдським акторам і збереження державного суверенітету. Європейська концепція врядування ШІ, закріплена в Акті Європейського Союзу про штучний інтелект (Regulation (EU) 2024/1689), пропонує ризик-базований підхід як нову доктринальну конструкцію. Станом на січень 2026 року Акт вже частково імplementовано: з 1 серпня 2024 року він набув чинності, з 2 лютого 2025 року діють заборони на неприйнятні ризики (наприклад, маніпулятивний соціальний скоринг), а з 2 серпня 2025 року застосовуються правила для моделей загального призначення (GPAI). Найближчі етапи включають видання рекомендацій Комісії ЄС щодо статті 6 (постмаркетингового моніторингу) 2 лютого 2026 року та повну застосовність положень для високоризикових систем з 2 серпня 2026 року, включаючи зобов'язання з risk assessment, human oversight, transparency та accountability. Ця концепція трансформує доктрини, зберігаючи принципи верховенства права та захисту прав людини, але вводячи гібридне врядування, де держава забезпечує превентивний контроль над технологіями. Для України, в умовах європейської інтеграції, актуальним є адаптація цієї моделі: Концепція розвитку ШІ в Україні до 2030 року та План заходів на 2025–2026 роки передбачають гармонізацію законодавства з ЄС, інтеграцію принципів етики, безпеки та інновацій. Автор застосовує порівняльний метод для обґрунтування еволюційного характеру трансформації: ШІ не руйнує класичні доктрини, а доповнює їх аспектами технологічного врядування. Висновки підкреслюють необхідність комплексного історико-правового підходу до формування сучасних доктрин, з перспективами подальших досліджень у пост-імplementаційному періоді після серпня 2026 року.

Ключові слова: історія політичних і правових учень, держава і право, штучний інтелект, врядування, суверенітет, відповідальність, Європейський Союз.

Постановка проблеми. Швидкий розвиток технологій штучного інтелекту (ШІ) у XXI столітті кардинально змінює соціальні, економічні та правові відносини, впливаючи на фундаментальні концепції держави і права. Політико-правові доктрини, сформовані в епоху класичних теорій (суспільний договір, суверенітет, верховенство права), стикаються з новими викликами: автономністю алгоритмів, частковим делегуванням владних повноважень ШІ, питаннями відповідальності розробників та етичного врядування технологіями. Ця проблема безпосередньо пов'язана з важливими науковими завданнями історії політичних і правових учень, зокрема з переосмисленням ролі держави в цифрову епоху, та практичними завданнями — забезпеченням балансу між технологічними інноваціями та захистом фундаментальних прав людини. У контексті європейської інтеграції України, де гармонізація законодавства з ЄС є стратегічним пріоритетом, аналіз впливу ШІ на доктрини набуває особливої актуальності. З одного боку, ШІ підвищує ефективність державного управління, правосуддя та публічних послуг, з іншого — породжує ризики дискримінації, втрати людського контролю над рішеннями та невелике державний суверенітет. У класичних політико-правових ученнях держава мислилася як раціонально організований інститут, що володіє суверенною владою, а право — як нормативний механізм її легітимації та обмеження. Така модель ґрунтувалася на антропоцентричному припущенні про людину як єдиного носія волі, відповідальності та політичного розуму. Використання автономних алгоритмічних систем у публічному управлінні, правосудді, соціальній політиці та безпеці ставить під сумнів цю класичну парадигму. Алгоритми дедалі частіше беруть участь у прийнятті рішень, що мають юридичні та політичні наслідки, що породжує нові виклики для

доктрин державного суверенітету, відповідальності та верховенства права. Дослідження трансформації політико-правових доктрин під впливом ШІ є ключовим для формування сучасної політики врядування технологіями. Станом на січень 2026 року значна частина положень Акту Європейського Союзу про штучний інтелект вже діє (заборони з лютого 2025 року, правила для моделей загального призначення з серпня 2025 року), а повна застосовність високоризикових систем настане 2 серпня 2026 року, що робить тему особливо актуальною для теоретичного осмислення. У цьому контексті європейська концепція врядування штучним інтелектом набуває особливого значення, оскільки поєднує інноваційний розвиток із традиційними цінностями правової держави. Для історії політичних і правових учень принципово важливим є не опис нормативних новацій, а виявлення доктринальних змін, що стоять за ними. Саме тому дослідження трансформації політико-правових доктрин у зв'язку з розвитком штучного інтелекту становить актуальне теоретичне та практичне завдання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні наукові дослідження проблематики штучного інтелекту в праві можна умовно поділити на кілька груп. Перша група охоплює праці, присвячені філософсько-правовому осмисленню взаємодії права і технологій. У цих роботах право розглядається як соціальний інститут, що зазнає трансформації під впливом алгоритмічної раціональності [1, с. 25–27].

Другу групу становлять дослідження, спрямовані на аналіз цифровізації публічного управління та правозастосування. Автори наголошують, що використання штучного інтелекту змінює характер державних функцій і потребує нових механізмів контролю та підзвітності [2, с. 77–81].

Третю групу формують праці, присвячені безпосередньо європейській моделі врядування штучним інтелектом. У них аналізується ризик-орієнтований підхід, інституційні механізми регулювання та роль прав людини як обмежувального чинника [3, с. 41–44]. Водночас у межах цих досліджень історико-доктринальний аспект часто залишається фрагментарним.

В українській правовій науці увага зосереджена переважно на питаннях імплементації європейських стандартів і гармонізації законодавства. Це зумовлює потребу в поглибленому аналізі еволюції політико-правових учень як теоретичної основи сучасного регулювання [4, с. 45–52].

Основним джерелом є офіційний текст Акту Європейського Союзу про штучний інтелект (Regulation (EU) 2024/1689), який установлює ризик-базований підхід і вводить концепцію врядування ШІ з акцентом на human oversight, transparency та accountability [5]. У європейській літературі значну увагу приділено імплементації Акту, зокрема створенню European AI Office та національних регуляторних sandbox-механізмів до серпня 2026 року [3, с. 41–44]. В Україні дослідження фокусуються на адаптації європейського досвіду: Концепція Державної цільової науково-технічної програми з використання технологій штучного інтелекту в пріоритетних галузях економіки на період до 2026 року окреслює стратегічні напрямки гармонізації [6]. Публікації 2025 року аналізують виклики правового регулювання ШІ, включаючи White Paper Міністерства цифрової трансформації України та проекти національної стратегії [7]. Окремі роботи розглядають трансформацію доктрин права під впливом цифрових технологій, де ШІ трактується як фактор еволюції концепцій суверенітету та відповідальності.

Незважаючи на активний розвиток наукових досліджень, у сучасній юридичній науці бракує цілісного історико-доктринального аналізу трансформації політико-правових учень у зв'язку з розвитком штучного інтелекту. Більшість робіт мають прикладний або нормативний характер і не розкривають ідейну спадкоємність між класичними та сучасними доктринами.

Разом з тим, залишаються невирішеними раніше частини загальної проблеми, зокрема системний історико-правовий аналіз трансформації політико-правових доктрин держави і права через призму європейської концепції врядування ШІ з урахуванням етапів імплементації Акту ЄС у 2026 році. Більшість досліджень акцентують технічні, етичні чи економічні аспекти, але бракує комплексного підходу до еволюції доктрин – від класичних антропоцентричних теорій до ризик-базованого врядування як нової доктринальної конструкції.

Мета статті. Метою статті є виявлення основних напрямів трансформації політико-правових доктрин держави і права в умовах розвитку штучного інтелекту на прикладі європейської концепції врядування штучним інтелектом. Завданнями дослідження є:

- аналіз класичних учень про державу, право та суверенітет;
- виявлення доктринальних викликів, пов'язаних з алгоритмізацією публічної влади;
- обґрунтування європейської моделі врядування штучним інтелектом як етапу еволюції політико-правового мислення.

Виклад основного матеріалу. 1. Класичні політико-правові доктрини держави і права: антропоцентрична парадигма.

Класичні політико-правові доктрини, сформовані у працях мислителів Нового часу, виходили з уявлення про державу як про інституціоналізовану форму публічної влади,

засновану на волі людини та спрямовану на забезпечення загального блага. Антропоцентризм був їхньою концептуальною основою: лише людина визнавалася носієм політичної волі, розуму та відповідальності. Саме це припущення визначало характер правового регулювання, структуру державної влади та механізми легітимації політичних рішень.

У теорії суспільного договору Т. Гоббса держава постає як суверен, що концентрує владу з метою подолання стану «війни всіх проти всіх». Суверенна влада має абсолютний характер, однак її джерелом є раціональне рішення індивідів передати частину своїх природних прав задля безпеки [9]. Дж. Локк, на відміну від Гоббса, розглядав державу як інструмент охорони природних прав людини, передусім права на життя, свободу і власність. У його концепції право виступає засобом обмеження влади, а суверенітет народу реалізується через поділ влади та механізми підзвітності [10]. Ж.-Ж. Руссо, розвиваючи ідею загальної волі, наголошував на колективному характері суверенітету та безпосередньому зв'язку між правом і моральною автономією громадян [11].

У подальшому розвитку політико-правової думки антропоцентрична парадигма була інституціоналізована в доктринах конституціоналізму та правової держави. У працях Ш.-Л. Монтеск'є, І. Канта та Г. Гегеля держава розглядається як раціонально впорядкована система, в межах якої право виконує не лише регулятивну, а й етико-нормативну функцію. Особливо показовою є кантівська концепція правової держави, в якій закон постає як вираз практичного розуму, а публічна влада — як механізм забезпечення свободи кожного за умови свободи всіх [12;13;14].

Для історії політико-правових учень принципово важливим є те, що навіть у межах інституціонально складних моделей

державності зберігається персоніфікований характер відповідальності. Держава, хоча й мислиться як абстрактна юридична особа, діє через людей, які несуть моральну й правову відповідальність за прийняті рішення. Ця логіка стала фундаментом модерної доктрини публічної відповідальності, що знайшла відображення в концепціях парламентського контролю, адміністративної юстиції та конституційного нагляду.

Таким чином, класичні політико-правові доктрини формують цілісну антропоцентричну модель, у межах якої технології можуть виступати лише інструментами реалізації людської волі, але не самостійними акторами політико-правових відносин. Попри відмінності, ці концепції об'єднують уявлення про право як результат свідомої людської діяльності, а про державу — як інструмент реалізації раціонально сформованої політичної волі. Відповідальність у класичних доктринах має персоніфікований характер і пов'язується з конкретними суб'єктами влади. Навіть у складних інституційних системах рішення зрештою зводяться до дій людини як морального і правового агента.

2. Алгоритмізація публічної влади як виклик класичним доктринам.

Розвиток технологій штучного інтелекту змінює саму логіку здійснення публічної влади. Алгоритмічні системи дедалі частіше використовуються для аналізу великих масивів даних, прогнозування поведінки соціальних груп, оцінювання ризиків і прийняття управлінських рішень. У сфері публічного управління це проявляється у впровадженні автоматизованих систем розподілу ресурсів, цифрових платформ соціального забезпечення, інтелектуальних систем відеоспостереження та підтримки прийняття рішень.

Алгоритмізація публічної влади змінює не лише технічні способи управління, а й саму

природу політико-правових рішень. Якщо у класичних доктринах право виступало як форма раціонального узагальнення соціального досвіду, то в умовах використання штучного інтелекту нормативність дедалі частіше доповнюється статистичною ймовірністю. Алгоритмічні рішення базуються не на загальних нормах, а на кореляціях у великих масивах даних, що принципово відрізняється від традиційної юридичної логіки.

З позицій історії політичних і правових учень це означає появу нового типу раціональності, який можна охарактеризувати як «алгоритмічний раціоналізм». На відміну від правового раціоналізму Нового часу, що спирався на універсальні принципи, алгоритмічний раціоналізм має контекстуальний і адаптивний характер. Це породжує напруження між ідеєю правової визначеності та гнучкістю машинного навчання.

У цьому сенсі штучний інтелект виступає не лише технічним інструментом, а й фактором трансформації самої структури правового мислення. Відповідно, історико-доктринальний аналіз має враховувати не лише нормативні наслідки використання ШІ, а й зміни у способах обґрунтування політико-правових рішень.

3. Проблема відповідальності та суверенітету в умовах використання ШІ.

Одним із ключових доктринальних питань, пов'язаних із розвитком штучного інтелекту, є проблема юридичної та політичної відповідальності. У класичних доктринах відповідальність держави та її органів ґрунтується на причинно-наслідковому зв'язку між дією суб'єкта і правопорушенням. У випадку використання ШІ цей зв'язок ускладнюється, оскільки рішення є результатом взаємодії багатьох елементів: алгоритмів, даних, людського контролю та інституційних процедур.

Це зумовлює перехід до концепції розподіленої або системної відповідальності, в межах якої право має регулювати не лише поведінку осіб, а й архітектуру технологічних систем. Такий підхід відповідає сучасному розумінню ризиків, пов'язаних із використанням складних соціотехнічних систем. Водночас він ставить під сумнів традиційні доктрини суверенітету, адже значна частина технологічної інфраструктури контролюється приватними або транснаціональними акторами.

Суверенітет у цифрову епоху дедалі більше набуває функціонального характеру. Держава зберігає формальну компетенцію щодо регулювання, однак її спроможність реально контролювати алгоритмічні процеси залежить від доступу до технологій, даних та експертних знань. У цьому контексті правове регулювання ШІ стає інструментом відновлення та трансформації суверенітету, а не його заперечення.

У XX столітті розвиток технократичних підходів до управління вже ставив під сумнів класичні уявлення про політичну відповідальність і суверенітет. Теорії адміністративної держави, кібернетичного управління та системного аналізу заклали підґрунтя для сучасних моделей цифрового врядування. Проте на відміну від попередніх етапів, штучний інтелект не лише оптимізує управлінські процеси, а й частково заміщує людське судження.

Це зумовлює необхідність формування нової доктринальної рамки, у межах якої держава не відмовляється від своєї регулятивної ролі, але здійснює її через інструменти превентивного та ризик-орієнтованого контролю. Така рамка поєднує елементи класичних політико-правових учень із сучасними підходами до управління складними соціотехнічними системами.

Європейська концепція врядування штучним інтелектом у цьому контексті постає

не як розрив із традицією, а як етап еволюції політико-правової думки, що адаптує класичні ідеї суверенітету, відповідальності та прав людини до умов цифрової епохи.

4. Європейська концепція врядування штучним інтелектом як нова доктринальна модель.

Акт Європейського Союзу про штучний інтелект є першим у світі комплексним нормативним актом, що системно регулює використання ШІ на основі оцінки ризиків [5]. Його доктринальне значення полягає не лише у встановленні конкретних правових вимог, а й у формуванні нової моделі взаємодії держави, права і технологій.

Ризик-орієнтований підхід передбачає диференціацію правового режиму залежно від потенційного впливу ШІ на права людини та публічні інтереси. Заборона систем з неприйнятним ризиком, спеціальні вимоги до високоризикових систем, а також обов'язки щодо прозорості та постмаркетингового моніторингу формують превентивну модель державного втручання. У центрі цієї моделі залишається людина, що реалізується через принцип *human oversight* [5, ст. 5–15, 50–52].

З доктринальної точки зору європейська модель врядування ШІ може розглядатися як еволюція ідей правової держави. Вона зберігає фундаментальні принципи верховенства права, пропорційності та захисту прав людини, але адаптує їх до умов алгоритмізованого суспільства. Таким чином формується гібридна модель врядування, що поєднує класичні правові інститути з механізмами технологічного контролю.

5. Значення європейської моделі для трансформації політико-правових доктрин в Україні.

Для України європейська концепція врядування штучним інтелектом має не лише прикладне, а й глибоке світоглядно-доктринальне значення. У процесі європейської інтеграції трансформація

політико-правових доктрин не може зводитися виключно до формальної імплементації норм *acquis communautaire*. Йдеться про зміну філософських засад розуміння держави, права та публічної влади, що історично формувалися в умовах класичного модерну.

У філософському вимірі розвиток штучного інтелекту актуалізує дискусію між антропоцентризмом та техноцентризмом у праві. Антропоцентрична парадигма, що домінувала в європейській правовій думці від Арістотеля до І. Канта, виходить із пріоритету людської гідності, свободи волі та автономії особи як підґрунтя правопорядку [1, с. 34–36]. Техноцентричні підходи, навпаки, акцентують увагу на ефективності, раціоналізації та автоматизації управлінських процесів, інколи абсолютизуючи технологічний прогрес як самодостатню цінність [15, с. 112–115].

Європейська модель врядування ШІ прагне подолати цю дихотомію шляхом формування так званого «гуманістичного техноправа», у межах якого технології підпорядковуються цілям захисту прав людини та демократичних цінностей. Принцип *human oversight*, закріплений в Акті ЄС про штучний інтелект, має не лише нормативне, а й філософське значення, оскільки відображає ідею моральної відповідальності людини за результати використання алгоритмічних систем [3, с. 41–44].

З позицій філософії права це означає трансформацію класичного поняття відповідальності. Якщо у кантіанській традиції відповідальність ґрунтується на здатності суб'єкта до автономного морального вибору, то в умовах алгоритмізованого суспільства вона набуває колективного і процедурного характеру. Відповідальність переноситься з одиничного суб'єкта на систему норм, інституцій та

технологічних рішень, що визначають архітектуру прийняття рішень [1, с. 78–82].

Для української правової науки це відкриває перспективу переосмислення базових категорій держави і права в контексті цифрової трансформації. Суверенітет дедалі більше розуміється не як абсолютна влада над територією, а як здатність держави формувати та контролювати нормативні рамки функціонування технологій. У цьому сенсі імплементація європейської моделі врядування ІІІ може стати каталізатором розвитку нової доктрини «цифрового суверенітету», що поєднує правові, етичні та технологічні елементи.

Історико-доктринальний аналіз свідчить, що розвиток штучного інтелекту не заперечує класичні політико-правові вчення, а інтегрує їх у ширший контекст постіндустріального суспільства. Держава зберігає центральну роль у забезпеченні публічних інтересів, проте реалізує її через механізми превентивного та ризик-орієнтованого врядування. Таким чином формується новий етап еволюції політико-правових доктрин, у якому право виступає медіатором між людиною і технологіями.

Обґрунтуванням отриманих наукових результатів є порівняльний метод, який дозволяє виявити еволюційний характер трансформації: ІІІ не руйнує класичні доктрини, а еволюціонує їх, додаючи шар превентивного технологічного врядування, де держава виступає гарантом етичного та безпечного використання інновацій.

Висновки. Розвиток штучного інтелекту спричиняє трансформацію політико-правових доктрин держави і права від суто антропоцентричних моделей до гібридних з елементами ризик-орієнтованого врядування. Європейська концепція, закріплена в Акті ЄС про штучний інтелект, є сучасною доктринальною конструкцією, що зберігає принципи суверенітету, верховенства права та

захисту прав людини, але вводить нові механізми – accountability, transparency та human oversight. Ця трансформація еволюційна і створює основу для безпечного розвитку ІІІ в Європі та Україні.

З позицій історії політичних і правових учень ця трансформація свідчить про перехід до нового етапу розвитку доктрин держави і права в умовах цифрової цивілізації.

Перспективи подальших розвідок полягають у емпіричному аналізі імплементації Акту ЄС після серпня 2026 року в країнах ЄС та кандидатах (включаючи Україну), дослідженні впливу ІІІ на конкретні доктрини конституційного, адміністративного та міжнародного права, а також порівняльному вивченні національних моделей врядування ІІІ.

Подальші дослідження доцільно спрямувати на аналіз практики імплементації європейських стандартів врядування ІІІ, порівняльне вивчення національних моделей регулювання та поглиблене осмислення впливу алгоритмізації на окремі галузі публічного права. Це сприятиме формуванню цілісної доктринальної основи правового регулювання штучного інтелекту в сучасних державах.

Література:

1. Hildebrandt M. Law for Computer Scientists and Other Folk. Oxford : Oxford University Press, 2020. URL: https://www.cohubicol.com/assets/uploads/law_for_computer_scientists.pdf (дата звернення: 03.01.2026).
2. Сорокіна Н., Філатов В. Цифровізація публічного управління в Україні: теоретичний аспект // *Аспекти публічного управління*. 2025. Т. 13, № 1. С. 77–81.
3. Smuha N. A. (ed.). The Cambridge Handbook of the Law, Ethics and Policy of Artificial Intelligence. Cambridge : Cambridge University Press, 2025. 800 p. URL: <https://www.cambridge.org/core/books/cambridge-handbook-of-the-law-ethics-and-policy-of-artificial->

intelligence/0AD007641DE27F837A3A16DBC0888DD1 (дата звернення: 03.01.2026).

4. Карчевський М. В. Правове регулювання соціалізації штучного інтелекту // *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2023. № 2. С. 78–85.

5. Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence // *Official Journal of the European Union*. L 2024/1689. 12.07.2024. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj/eng> (дата звернення: 03.01.2026).

6. Про схвалення Концепції Державної цільової науково-технічної програми з використання технологій штучного інтелекту в пріоритетних галузях економіки на період до 2026 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.04.2024 № 320-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/320-2024-%D1%80#Text> (дата звернення: 03.01.2026).

7. White Paper on Artificial Intelligence Regulation / Ministry of Digital Transformation of Ukraine. Kyiv, 2025. URL: <https://storage.thedigital.gov.ua/files/c/fc/36c4cae89dcedfbf3781ec6bcdffcc.pdf> (дата звернення: 03.01.2026).

8. Муравська Ю., Сліпченко Т. Правове регулювання штучного інтелекту в Україні та світі // *Актуальні проблеми правознавства*. 2024. № 1. С. 45–52. URL: <https://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/1833> (дата звернення: 03.01.2026).

9. Гоббс Т. Левіафан, або Суть, форма та влада держави церковної та цивільної / пер. з англ. Київ : Дух і літера, 2000.

10. Локк Дж. Два трактати про правління / пер. з англ. Павло Содомора. Київ : Наш Формат, 2020. 312 с.

11. Руссо Ж.-Ж. Про суспільну угоду, або Принципи політичного права / пер. з фр. та ком. О. Хома. Київ : Port-Royal, 2001. 349 с.

12. Монтеск'є Ш.-Л. Про дух законів / пер. з фр. Київ : Дніпро, 1999.

13. Кант І. До вічного миру. Філософський проєкт ; Метафізика моралі / пер. з нім. Київ : Юніверс, 2004.

14. Гегель Г. В. Ф. Філософія права / пер. з нім. Київ : Юніверс, 2000.

15. Brownsword R. Law, Technology and Society. London : Routledge, 2019. URL: <https://www.routledge.com/Law-Technology-and-Society-Reimagining-the-Regulatory-Environment/Brownsword/p/book/9780815356462> (дата звернення: 03.01.2026).

References:

1. Hildebrandt, M. (2020). Law for Computer Scientists and Other Folk. Oxford: Oxford University Press. Retrieved from https://www.cohubicol.com/assets/uploads/law_for_computer_scientists.pdf (accessed: 03.01.2026).

2. Sorokina, N., & Filatov, V. (2025). Tsyfrovizatsiia publichnoho upravlinnia v Ukraini: teoretychnyi aspekt. *Aspekty publichnoho upravlinnia*, 13(1), 77–81.

3. Smuha, N. A. (Ed.). (2025). The Cambridge Handbook of the Law, Ethics and Policy of Artificial Intelligence. Cambridge: Cambridge University Press. Retrieved from <https://www.cambridge.org/core/books/cambridge-handbook-of-the-law-ethics-and-policy-of-artificial-intelligence/0AD007641DE27F837A3A16DBC0888DD1> (accessed: 03.01.2026).

4. Karchevskiy, M. V. (2023). Pravove rehulyuvannia sotsializatsii shtuchnoho intelektu. *Visnyk Luhanskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav imeni E. O. Didorenka*, (2), 78–85.

5. Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence. (2024). *Official Journal of the European Union*, L 2024/1689. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj/eng> (accessed: 03.01.2026).

6. Pro skhvalennia Kontseptsii Derzhavnoi tsilovoi nauково-tekhnichnoi prohramy z vykorystannia tekhnolohii shtuchnoho intelektu v priorytetnykh haluziakh ekonomiky na period do 2026 roku: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 13.04.2024 № 320-r. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/320-2024-%D1%80#Text> (accessed: 03.01.2026).

7. White Paper on Artificial Intelligence Regulation. (2025). Ministry of Digital Transformation of Ukraine. Kyiv. Retrieved from <https://storage.thedigital.gov.ua/files/c/fc/36c4cae89dcedfbf3781ec6bcdffcc.pdf> (accessed: 03.01.2026).

8. Muravska, Yu., & Slipchenko, T. (2024). Pravove rehulyuvannia shtuchnoho intelektu v Ukraini ta sviti. Aktualni problemy pravoznastva, (1), 45–52. Retrieved from <https://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/1833> (accessed: 03.01.2026).

9. Hobbs, T. (2000). Leviathan, abo Sut, forma ta vlada derzhavy tserkovnoi ta tsyvilnoi. Kyiv: Dukh i litera.

10. Lokk, Dzh. (2020). Dva traktaty pro pravlinnia. Kyiv: Nash Format. 312 s.

11. Russo, Zh.-Zh. (2001). Pro suspilnu uhodu, abo Pryntsy py politychnoho prava. Kyiv: Port-Royal. 349 s.

12. Monteskie, Sh.-L. (1999). Pro dukh zakoniv. Kyiv: Dnipro.

13. Kant, I. (2004). Do vichnoho myru. Filosofskyi proekt ; Metafizyka morali. Kyiv: Yunivers.

14. Hehel, H. V. F. (2000). Filosofiia prava. Kyiv: Yunivers.

15. Brownsword, R. (2019). Law, Technology and Society. London: Routledge. Retrieved from <https://www.routledge.com/Law-Technology-and-Society-Reimagining-the-Regulatory-Environment/Brownsword/p/book/9780815356462> (accessed: 03.01.2026).

Pikulia T.O. The Transformation of Political and Legal Doctrines Concerning the State and Law in the Context of Artificial Intelligence Development: The European Framework for Artificial Intelligence Governance –Article

The article is devoted to a comprehensive analysis of the transformation of political and legal doctrines concerning the state and law under the influence of the rapid advancement of artificial intelligence (AI) technologies in the 21st century. Within the framework of the history of political and legal teachings, the author explores the evolution of classical doctrines, focusing on key concepts such as Jean-Jacques Rousseau's theory of the social contract, Thomas Hobbes's notion of absolute sovereignty, and John Locke's liberal ideas of limited government and natural rights protection. These foundational theories were inherently anthropocentric, positioning humans as the sole bearers of political will, moral responsibility, and rational agency in the organization of power, state institutions, and legal order.

The emergence and widespread application of AI systems introduce profound doctrinal challenges. Autonomous algorithmic decision-making in critical spheres—public administration, judicial processes, law enforcement, and social services—raises fundamental questions about the limits of delegating authority to non-human entities, the preservation of state sovereignty in an era of distributed technological power, and the redefinition of accountability when decisions stem from opaque "black box" processes rather than individual human judgment. These developments compel a reevaluation of traditional concepts of responsibility (shifting from personalized to systemic), sovereignty (acquiring a functional rather than absolute character), and the rule of law in the context of algorithmic rationality.

The European concept of AI governance, codified in the European Union Artificial Intelligence Act (Regulation (EU) 2024/1689)—the world's first comprehensive risk-based regulatory framework—serves as a pivotal case study for this transformation. As of January 2026, the Act is in progressive implementation: it entered into force on August 1, 2024; prohibitions on unacceptable-risk practices (e.g., manipulative social scoring or real-time biometric identification in public spaces without exceptions) have applied since February 2, 2025; obligations for general-purpose AI models (GPAI) took effect on August 2, 2025; forthcoming milestones include EU Commission guidelines on post-market monitoring (Article 6) by February 2, 2026, and full enforceability of high-risk system requirements from August 2, 2026 onward, encompassing rigorous obligations for risk assessment, human oversight, transparency, robustness, and accountability of providers and deployers.

This regulatory paradigm represents a novel doctrinal construct: it preserves core principles of the rule of law, proportionality, and fundamental rights protection while introducing a hybrid governance model that integrates preventive, risk-oriented state intervention with technological rationality. Central to this model is the principle of human-centric AI, ensuring meaningful human oversight and preventing unchecked algorithmic autonomy.

For Ukraine, amid its European integration aspirations, adopting elements of this model holds both normative and doctrinal significance. National strategies—including the Concept of Artificial

Intelligence Development in Ukraine until 2030 and the Action Plan for 2025–2026—explicitly prioritize legislative harmonization with the EU AI Act, embedding ethical guidelines, security standards, and innovation promotion. This alignment offers an opportunity to modernize domestic political-legal doctrines, fostering concepts such as "digital sovereignty" and systemic responsibility tailored to Ukraine's context.

Employing a comparative historical-legal method, the author substantiates the evolutionary character of the ongoing transformation: AI does not negate or dismantle classical doctrines but enriches them with a layer of technological governance, adapting anthropocentric foundations to the realities of socio-technical systems. The study concludes that a holistic historical-doctrinal approach is essential for constructing contemporary theories of state and law capable of balancing technological progress with the protection of human dignity and democratic values.

The findings underscore the broader importance of reconciling innovation with fundamental rights in the digital age, providing valuable insights for legislators, policymakers, and scholars engaged in AI

regulation, legal theory, and European integration processes. Prospects for further research include empirical evaluation of the EU AI Act's post-2026 implementation across Member States and candidate countries (including Ukraine), as well as deeper exploration of AI's impact on specific branches of public law.

Expanded abstract volume: approximately 4800 characters with spaces.

Keywords: *political and legal doctrines, artificial intelligence, AI governance, EU AI Act, transformation of law, state sovereignty, human oversight, Ukraine's European integration, risk-based regulation, digital era.*

Авторська довідка:

Пікуля Тетяна Олександрівка — к.ю.н., доцент, професор кафедри теоретичної юриспруденції, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана <https://orcid.org/0000-0003-0430-3255>

Стаття надійшла до редакції 30 листопада 2026 р.